

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻՒՄՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՆՈՐԱՐԻ ԵՐՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻՒՄ ԵՒ ԴԱՐԱՆ 5 ՄԱՅԻՍ 1873

ԹԻՒ 961

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Սոմաթրայի մէջ Հոլանտացոց պատերազմը ձախող սկզբնաւորութիւն մի ունեցաւ. քանզի Լիւքսեմբուրգի Սոմաթրայի զօրագնդին քաջութեամբ դէմ դրին Հոլանտացոց յարձակմանը, զորս հաղթեցին և մղեցին մինչև 'ի ծովեզերք' որ պաշտպանեալ է 'ի հալանտական նաւատորմէն': Սոմաթրայի Լիւքսեմբուրգի զօրութիւնը որ տիրէր տղաւորութիւն մի բաւականապէս ժողովրդոց վերայ, առժամանակեայ դէպք մըն է, և տարակոյս չկայ թէ անոր վրէժը շուտով և հապիւն կ'ըլլայ պիտի տոնուի: Աստիճան կը բարձրանայ 'ի դրոշմէն և անկողնէն' համար Հոլանտական զինուորական և ծովային զօրութիւնը, ինչպէս նաև պատերազմի ամեն հարկաւոր բաներն: Երգէն որոշուեցաւ որպէսզի 14 մեծ շոգե-նաւեր մասնակից լինին այս արշաւանայ, որ աշխարհի սկիզբը վերստին պիտի լինի ընդդէմ Լիւքսեմբուրգի քաղաքին:

Գաղղիոյ մէջ առայժմ նոր դէպք մի չկայ, բաց 'ի միապետական և հասարակապետական կուսակցութեան բարոյական մաքառումն, որ իրարու դէմ կը բարձրանան: Սոսի. ինքն ինքն առաջադրուած միջին և ցածրահասակ հասարակարի միջև հասարակապետական կառավարութեան, զոր անվանաւ կուղէ վերադարձնել ազգին, թէև իւր անձնական մասնաւոր սկզբունքն միապետական են:

Ալեքսանդրի տիեզերական Լուսնաստանդէնի միջոցով ինչ քան նոր տուժարի փառաւորապէս բացուեցաւ 'ի իրանիստան-էն' և 'ի Կասպիէն':

Եւրոյն միջհասարակութիւնը որ շրջապատեալ էր կայսերական ընտանիքէն և Գերմանիոյ, Լոնդոնի ու հանրապետական իշխանութիւնէն, պարագայիս յարմար դեղեցիկ առնախօսութիւն մի բաւական: Արհեստներ թէ արգէն միջնայի մէջ հարկուր հազարէն աւելի օտարական կը գտնուին, որք Տիեզերական Լուսնաստանդէնը տեսնելու պնայեալ են:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Գրաւական եւ պատարագ ուխտի սրբոյ առ տեք Գրիգորիս Ս. Արքեպիսկոպոս, բարեխնամ Առաջնորդ Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի:

Եհովայի անեղ մինչ առ հեղինակ Սոփիս

Զայնեալ ընդ ամպովն՝ օրինադրէր ծէս,

Երախտեայ սիրոյ սեռին բանական

Ոչ դատարկաձեռն զնալ յիւր հանգիստ:

Զինչ սորոյս խորհուրդ հրաշագեղ տալար

Բան ատմիչ հոգւոյ անմահից պաշար:

Որ բողբ բանի, նոյն և երկիւղած

Առ պատուէր Լին լուրջ և անպաշար:

Հպատակութիւն առ բանին սիրոյ,

Կեանք կենդանարար՝ հոտ անուշ գինոյ:

Որք ուսան նախ օժանդի ի զոյ,

Հետոյ գնացից փնտրին հոգւոյ:

Որ ունէր երկին ակնո նստին իւր,

Երկիր պատուանդան ոտին յամեն ուր:

Անդադին խնդրէր կայան օժարան,

Արտ հեղ և խոնարհ յարարածս իւր:

Պատգամ Կոստիւս խնկեալ 'ի անի:

Ի տուն սրբելոյն Գաղտեան տոճի:

Այն սր կղկոթեալ չեկն պատուար նմին,

Վերս յանձն իւր բերեալ անդարմանելի:

Ոչ յանձն իւր միայն, այլև Արարչին,

Ըստ Զարարիցն վկայեալ ձայնին:

Ի տան սրբելոյն գոտայ վիրաւոր,

Ահա վերս ձեռնացս, անչ ցուցանին:

Զինչ ալ չար եղեւն՝ մահ համարք քոն սա,

Թոյն հոգեկործան վիճ բացեալ զժնայ:

Ուր տալեալ ահեղ, անողորմ հառաչ

Տայ 'ի պատժապարտ' հրով անխնայ:

Զի՛ կոշէր զիս Տէր, ասաց Բան որդին,

Զոր անեմ չտոնէր, պարտ ձերոյ անձին:

Ապու և և ձեզ չունիմ ձանաչել,

Հաւուրն անեղեկ հանուրց յիմ գոտին:

Այո՛ այս սակաւ յապտուած կեցից,

Պատու հառ անընդ անդընդ մեղից:

Որ ոչ Տեառն իւրոյ պաշտէ զպառգամ,

Կատակցի ընդ ծնունդս ժանտարեք իմից:

Բայց 'ի զգալի յայտ կենդանութեան,

Տեղաւք թէ քանի հանգ իրախան,

Օտար 'ի չարէն, բնութան բարոյն,

Հաւատով սիրով հոգւոյն ապաստան:

Ապաքին թէպէտ կոշեալք յայտ սեղան,

Սակաւք 'ի յոգնեց դատուն սրբազան,

Սակաւք և անպէս 'ի նոյն հանգստ,

Կեիք սուրբ Հոգւոյն խնդրեալ չեղան:

Ի սոցունց և մին միւր բաղնալ զատու:

Անպիտան ծառայ կալնիք ձեզ փորու:

Կարօտ օրհնութեան, ծառայ շնորհաց,

Որքան գոմանայ մեզ քաղցր և աղու:

Ընդ այսմիկ զրկել զմեզ 'ի յանգիստ,

Պարտուց պաշտամանց ըզմից առ 'ի պէտ,

Թէ ունայնաձեռն 'ի ձեր առաջի:

Ըստ այժմոյ փութայ յայն անհրաժեշտ պէտ:

Ի ծաղիլ գործան զարթուցեալ ծաղիլին,

Արմատք ցամաքեալ 'ի բոց սառնին,

Պարսից Հասին այս այցելութեան տնշուտ քաղաքային զանազան հետեւութիւններ պիտի ունենայ, որոց մէջ նշանակութեան արժանի է Լոնդոնի անտառային զանազան ինչը պարսից վեհապետին 'ի նպատակով գծաւորութեանց զարս Սեփին (Յիսա) նիւր կառավարութիւնն կրնաւ Կեդրոնական Լոնդոնի պալատին մէջ: Լոնդոնի կրթութեամբ տնտեսը պաւորութիւն կրնէ Լոնդոնի պալատը, որոց մեծաւ գոյն մասն հաշտ և վստահ առջ չեն կրնար նայել ընդ յատաշարիմութեանն (Կոնսիլ) 'ի Կ. Ստան:

Լոնդոնի փոխարքայն ընկերութեամբ իւր իշխանապետն որդեաց, ամսոյս Յին կամ 4ին Սեփին մէջ: Լոնդոնի անտառային Լոնդոնի պալատը մեծաւ պիտի լինի 'ի Կ. Ստանի երթմանը: Բարձրաւ խնդիրն իւր որդիքն յատկապէս կ'երթան 'ի Կ. Ստան, իրենց երախտագէտ շնորհաւոր զգացմունքն անձամբ յայտնելու օգոստոս: Սոմաթրայի վասն մարդասիրական պարգեացն, որով յանցեալեան հաճեցաւ պատուել զփոխարքայական զեքստատան:

Բարձրաւ խնդիրն ժամանակ մի 'ի Կ. Ստանի մեղէն ետեւ, ի վերջն պիտի երթայ Լոնդոնի անտառային պէտը տեսնելու և անտի խնդր հաւանականաբար 'ի Փարիզ 'ի Լոնդոն և պիտի երթայ: Լոնդոնի բարձրութիւնն (Օրոստոս) վերջերս յայտնուեալ իւր վերջն պիտի գտնուի, քանզի այն ժամանակը Պարսից Հասին յայտնուեալ պիտի գայ կըտեն, ուսկից Հոնէիլի ու Լոնդոնի ճանապարհաւ և Պարսից ծովածոցէն պիտի վերադառնայ 'ի Պարսկաստան:

Փարիզի Սեփին Սեփին Սեփին Սեփին Լոնդոնի երկրին վրայոք հետեւեալ մասնաւոր ծանօթութիւնն են կը հրատարակէ:

Լոնդոնի երկրին որ Սոմաթրայ կը գտնուի, յոյժ լեռնային է և բազմաթիւ գետեր ունի, որք նաւարկելի չեն, այլ նոցա բերաններն միայն մատչելի են նաւուց: Լոնդոնի անտառային խնդիրն 'ի զատ ուրիշ նաւահանգիստ չգտնուի Լոնդոնի երկրին մէջ, թէպէտ Հոլանտա-

Գոյնդոյն բանան կրնայ հրաշագեղ
Զարգարեն կերտ լայնարձակ դաշտին:
Ուր և տանաւորն ծիրանի վրանաւ,
Զմայի հողով խնդրեալ բազմաւ,
Հաւաքեալ զփունջս 'ի հոտ իւր անուշ,
Կար լայն առ Հասին զհոգեւոր անուշ:
Ի սոյն սարաւի վարկէլք մեք զայս բան,
Ոչ իւր 'ի սնտառայ օղ իմն ցնդական:
Որ տիրէր հասնուրց եղական սնտոյ,
Անդրէն կարօտիւր երախտեայ մարդկան:
Յանկիւր յիւր խորան 'ի յարկ իւր վերին,
Յաթոս Բորմիլից բազմաւ անքնին,
Որ յիւր տուն ինձ, անչ, չեկեցիք,
Ըստ անպեղծ 'ի բան առաջին:
Թո՛ղ և զոր Սոփին ալ սրան չեկին,
Ի կատար բրդոյն թաղիւց միւր ձեռն,
Կարօտեալ իսկ բնութեան խնդրոյ,
Կարօտեալ իսկ բնութեան խնդրոյ:
Զառ 'ի սոյն հոգեւոր խնդրեալ բազմաւ,
Սոմաթրայի խնդրեալ հոգեւոր սրբով հարց,
Տեղաւք Զարգար, Կերտ և Սարգիս,
Ի մասնաւոր խնդրոյն և ձեռնաց:
Ի սոցունց անտառայ անտառայ տոնելին,
Ի զարուս անտառայ պաշտաման մեզին,
Սեփին Պարսկաստանի կարօտեալ պաշտոյ,
Պարսից, իմա, բարեպաշտութիւն:
Որ 'ի թանգարանս ըստ մեզ զանաբան,
Զնորհաց երկնայնոյ չնչեալ 'ի բերան,
Արմատ և ընկալ կըլի փորձաւորութեան,
Հայելի վիճի Բերուր պատուական:

ցիք անոնց հետ առևտրական և քաղաքային յարաբերություններ ունին 'ի քանի մի գարուց հետե :

«Ընթերի տեղումներ» որ իւր մայրաքաղաքին առաջին կըկոչուի : 'ի հետոմն զարաւոր թաղաւորութիւն մըն էր , և այսօրուան օրս իսկ կրկնորոշութե նորա ժողովրդեան թիւն նուազողոյն չէ քան զերիս մի իննս . որոց երրորդ մասն Մալեղ են : Ընթերիացիք , եթէ ոչ իրօք գոնէ անուամբ , Մալեղ տակն կրտսին կըհասնին : «Կոցա Վ. Ե. հասկան» որ Սուրբանի տնտեսն առած է , ինքզինքն ստորագրած կըհասարիկ : Պոլսոյ Սուրբանին : Ըյս երկիրն՝ կեղևի թէ անկման և կործանման մէջ կեդտնուի , յորմէ հետէ կանանց թագաւորելն ընդունուեցաւ յԱթշինացոյց : Սուրբանին իշխանութիւնն առաւելագէտ անուանական է քան թէ իրօք . և բոլոր զօրութիւնն տեղական բազմաթիւ գլխաւորաց կամ իշխանաց ձեռքըն է , որք իրօք գրեթէ անկախ են :

«Սուրբան կղզոյն միւս մասերն» Հոլանտացոյց իշխանութեան ներքե կըգտնուի և կրկնաւարտին ըստ մասին հոլանտացի կուսակալներէ և ըստ մասին տեղական իշխաններէ ընդ վեհապետութեամբ Հոլանտիոյ տեղութեան :

Ընթերի երկիրը ժամանակէ մի 'ի վեր առաջակու թեանց և ծովագետականութեանց կեդրոն մի եղած է : Հոլանտիոյ կառավարութիւնը քանիցս անգամ խնդրեց որ Սուրբանը հոգ տանի զսպելու այս անտանելի շարագործութիւններն , որոց միշտ ենթակայ են Հոլանտացի վաճառականք և ուրիշ անձինք : Եւ որովհետեւ Ընթերի տեղութեան իրաւունքն երբեք 'ի գործ չգրուեցան , Հնդկաստանի Հոլանտական իշխանութիւնն պարտաւորեցաւ պատերազմ հրատարակել . որոյ վախճանը՝ անտարակոյս յաղթութիւն է միշտ՝ ընդդէմ Ընթերի Սուրբանին :

Հոլանտիոյ Լա Էնկոլաւած թագաւորանիւստ մայրաքաղաքին մէջ ըրագրը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ՝ Ընթերի Սուրբանին դէմ հրատարակուած պատերազմին առաջին գործողութեանց վրայօք :

«Բանախօսութիւններն» առանց յաջողութեան վերջանալէ ետե , Հոլանտական պատերազմական նաւերըն սկսան սաստիկ կերպիւ ուժակոծել զերիւրերն Ընթերի մայրաքաղաքին : Ըյրիւի 5ին զօրադնդերն ևս սկսան գալ , և հետեւեալ օրը ընդհանուր հրամանատարը շուրս վաշտ զօրաց զլուխը անցնելով փորձ մի փորձեց պատնէշներու դէմ : Զինեալ ամոնյն Տին հետգհետէ 'ի ցամաք հանցելն զհեծեալագոյնքն և ըզթնդառնութեանը , և այս գործողութիւնն ամենայն բարեկարգութեամբ կատարեցաւ : Հետեւեալ օրն թըշնամութեան գործքերն սկսան . և թէպէս ծանր ընդդիմութեաններ եղաւ Ընթերացոյց կողմանէ , բայց և այնպէս ամրոցին մէկը՝ որուն դէմ յարձակած էին ,

Յամենայն վիճակ քանի որ զգալի ,
Վերածեալ կարգաւ , խորհրդով անդի ,
Որք 'ի սա յարեալ գործնական արդեամբ
Յանդորրու կինօք վարին անթախիծ :
Արդ թէ վրկակ ինչ առ սա գտցի ,
Հայրական զթով թողութեան տալի .
Որպէս թաթովուն լեզուոյ որդւոյ՝ Հօր ,
Սնորիւր 'ի բան սայթաքեալ գրչի :
Հոգով ընկալուել միայն զհոգին ,
Խաղաղեալ սովիմբ յասպարէս բանին .
Թեպէտ 'ի բացուած , այլ իբր 'ի մօտոյ ,
Տոյ մատուցանի զպարտիս ուխտին :
Ռիտին որ հայի յիշձ յատուկ ներքին ,
Մարդոյն անտեսի յանկութ խորանին .
Որով սեւաք իրաց ընտանի հիւսմամբ ,
Յօգլի միտ թեան անըյժ սոսնձին :
Բաւեցի ցայս վայր բանիս յայտնութեան ,
Առ յոչ պատճառիկ զտաղտուկ ձանձրութեան .
Ի շնորհ սորբ Հոգւոյն և լով ապաստան ,
Զի ինքն լցուաց զվիրայս թերութիւն :

Թարգմանեալ 'ի Պարսկականէ :

Հայրն կանու զվեռ որդւոյն սրբելոյ ի տիս մանկութեան
Յուսով զի որդին առնէ զձեռն հօրն , յալիս ձերութեան .
Որ ժխտի ընդ սա , ժխտէ իւր անձին ուխտի շարաշար ,
Սնուլտ և յիւրոց գտցի փոխարին , թէ բարի թէ չար .
Այսու ծանկն , նա որ սերմանեաց յարտ իւր զգարի ,
Զուրի զցորեան հնձել համարել յասլրուտ իւր կենի :

Հոլանտացոյց ձեռքն անցաւ : Ըյս կուտն մէջ թըշնամին 80 հօգի կորսնցուց , իսկ Հոլանտացոյց կողմանէ 8 զինուոր սպանուեցան և 45 հօգի վերադարձան . որոցմէ հինգը հարեւրագետք էին :

«Ըյրիւի 17 ամսամբում Սինկափուրէն» հասած նա . մակ մի կըծանուցանէ թէ Հոլանտացիք երբու ամրոցաց տիրելէ ետե , երբորդ ամրոցին դէմ յարձակելու ժամանակին ետ մղուեցան սաստիկ փնսնեքով :

«Ըյս ճակատամարտը յոյժ արիւնահեղ եղաւ . յորում Բօհէր զօրավարն , ինչպէս նաե 200 հոլանտացիք 'ի մեծ մասնեցան» :

Ըյս ձախորդ ելքէն ետե , պատերազմական խորհուրդ մի տեղի ունեցաւ նախադատութեամբ Հնդկաստանի ընդհանուր կառավարչին , ուր որոշուեցաւ աշնան թողուլ պատերազմին շարունակութիւնը . սակայն թշնամոյն ծովեզերեայ երկիրներուն պաշարումն հաստատուն պիտի պահուի :

1. Ետտնին իմացիլ օրացոյցն թղթակիցն՝ Լոյկատուի յառաջագիմութեան վրայօք խօսելով , կըսէ :

«Կահէրէի մէջ շատ տարի չէալ , Լաբուպացի ճանապարհօրդ կըկարծէին թէ հազարու մէկ 'ի իշխաց ժամանակը կըգտնուին : Բայց Մէհէմէտ-Սէին և իւր յաջորդքն և մասնաւորապէս Բարձրա . խրտիմբ բոլորովին կերպարանափոխ ըրին զ'իշխալ մայրաքաղաքն . սր աշտարան օրս կըտեսնուին խաւարկան օբեկայի թատրոն մի . զազդիական թատրոն մի , երգեցող սրճանոցներ , լայն փողոցներ , գեղեցիկ տուներ ինչպէս 'ի Փարիզ , փառաւոր կառքեր՝ անգղիական կերպիւ առաջնորդեալ , Պուլսնի անտառ մի՝ բայց փոքրիկ տարածութեամբ , և այլն : Մեր ամէն զրուցածներն՝ խիտ անկաւար նկարագրութիւն մի են Ըրեքիւն , ինչպէս որ կերեակայէինք մեք այն ժամանակը յորում ականջ կըկախէինք հազարու մէկ 'ի իշխաց վեպերուն : Բայց անոնք որ կըփափաքին տեսնել զ'իշխալ Հին ժամանակներն առանց խառնուրդի արեւմտեան քաղաքակրթութեան , պէտք է որ Լոյկատուը թողուլ՝ 'ի Խամասիս երթան , որ Հայր Ըրաֆաւին ժամանակը՝ այսինքն 4000 տարի յառաջ ոչ սակաւ հոշակ ունէր» :

«Ըյս տարուան առաջ հինգշաբթի օրը» Ըստորիոյ կայսրն և կայսրուհին փափաքելով 'ի գործ դնել զբարեպաշտական սովորութիւնն՝ որ ընդհատեալ էր յերեց ամաց հետէ , մծ հանդիսիւ կատարեցին սոսնալուայի արարողութիւնն՝ Վէնուայի կայսերական պալատին մէջ , որ ժողոված էին՝ բազմաթիւ բռնելի անձինք , արք և կառաք , որոց մէջ կըտեսնուէին կայսերական գերդաստանին ամէն իշխաններն և իշխանահիններն : Ըյս արարողութեան սեպհական մաղթանքն զօրուցուելէ ետե , պահոց ճաշ մի մատուցաւ 24 պատկառելի ծերոց , յորոց 12ը այր և 12ը կին էին և մասն պարագայիս գումարեալ , Ըստնց մէջ կըգտնուէր կին մի՝ որ 168 տարեկան էր : Պահոց ճաշ ասացինք , բայց կարծեմք թէ լաւ ևս է , եթէ կարելի է առել , ծամաճաշ . վասնզի կերակրոց սկուտեղեաց , զորս կայսրն և կայսրուհին և իրենց պաշտօնականներն սեղանին վերայ կըդնէին և կըվերցընէին , ոչ ոք 'ի սեղանակցաց կըդպչէր : Ըստ երեւոյթեալած այս ճաշէն ետե , կայսրուհին կանանց ոտքը և կայսրն արանց ոտքը սրբեց և ասոնց իւրաքանչիւրոյն պարանոցը , ըստ կարգի , պղինձէ մի մի քսակ կախուեցաւ , որ կըպարունակէր 25 քաղցարնոց երեսուն դրամ : Զիտ այսորիկ նոցին վեհափառութիւնքն անկեցան 'ի սրահէն , ուր այս ամէն արարողութիւնքն տեղի ունեցան , և կայսերական կառքով յիշեալ ծերունիներն յուղարկեցան ի բնակարանս իւրեանց , ուր իւրաքանչիւրք 'ի նոցանէ՝ գտաւ կերակուրներ , սկուտեղներ , սեղանոյ սփռոց մի , և շէմք գինի :

Ա Չ Գ Ա Յ Ի Ն

Հնդկաստանի Սինկափուր քաղաքէն Ըյրիւի 10 ամսամբում հետեւեալ նամակը կըգրեն մեզ :

Երազոյ խմբագիր Ս. ըլայնսոյ ,

Ոչ գոյ ատա , այնպիսի կորեւոր ազգային լուր 'ի ծանուցանել ձեզ լայն 'ի մօտուոր ուղեորութեանց սրբալիւրն տէր Միլտիլ Պետրոս վիճակաւոր քահանայի մկրոյ , որ հանգընձեալ թողուլ զմեզ . վասնզի լրացեալ կրկնակրկին թեմ իւր և վիճակ , թողուլ զմեզ սարտաւորի : Տայ և թողու առ մեզ զեղծամեայ վաստակ իւր

ընդ օրհնութեան տրիտուր ինքեան , և ստանայ 'ի ծանուցանելու մերմ , զգոհ նախկին լուրի : Բարեբաղդ համարի զինքն՝ ինեղով վասն մեր վիճակաւոր , որպէս 'ի վերջին քարոյի իւրում՝ տասն ըստ մարգարէի Պատմայ . «Վիճակք կ'ին ինձ ընդ ընտրու և ժառանգութիւն իմ հաճոյ եղի ինձ» . և ապա պաշտօն ընդ բաղապատեաց զվիճակն , յինքեան դրաւելով զաւր և զտիրութեամբ : Որ վասն մեր 'ի տրիտուր իւրոյ զովկի քահանայական վարուցն և սիրաշահ բնաւորութեանն տուեալ եմք և տամք նմա զայս գոհունակութիւն մեր 'ի պատիւ իւր , որպէս և արժանի է : Յուսարով թէ գերա . սրբազան Վանահայրն Զուղայու ունի քաջալերել զարժանաւոր զաւակունս նորա , պատուելով զնոսա , (որք պատուեալք են յանձնարարեալ ինեղով 'ի հասարակութեան ժողովրդոց առ Ն . Սրբապետութիւնն) և բարեգութ պաշտպան հանդիսանալով այսպիսեաց . որով տրիպեալք ունին յառաջանալ 'ի զանազան գովելի ընթացս , և պահել զեղեղեցի և զազգ իւրեանց 'ի զանազան վտանգի , որպէս 'ի ժամանակի յիշեալ վիճակաւորին մերոյ՝ խաղաղութեամբ , սրբով և միաբանութեամբ ընթացաւ ազգ մեր սատ՝ մեծ պարծանք ինեղով առաքողին և վանայն Զուղայու : Եւ այսօր ստացեալ զգոհունակութիւն մեր վերադառնայ 'ի հայրենիս իւր , առնողով մեզ ողջ խաղաղութիւն Փրկչական և ընդունելով 'ի մէջ ըրարեմով ուր ինչս վասն յաջող ճանապարհորդութեան :

Ըշաւուայ 947 թուոյն մէջ (որ է 21 Հոկ . 1872) հետեւեալ յօդուածն հրատարակեալ է ինք .

«Հայտնի է թէ քանի մը տարի յառաջ 'ի վե՛լէ՛ հիւրի տէր Զովհաննէս քահանայն՝ 'ի նպաստ նոյն քաղաքին Հայոց եկեղեցւոյն շինութեանը ժողովարարութեան պաշտօնիւ 'ի Հնդկաստան դայած էր և վերջէն առ Ըստուած փոխեցաւ 'ի Պոմպա քաղաքն :

Ստ խնդրոյ Կ . Պօլսոյ ազգային Պատրիարքարանի , Սալիաթայու գերա . տէր Զովհաննէս խաղիւսն խաղիկը առաջ քահանայն յանձնառու եղած էր հանգուցեւոյն ինչքը և պատրաստ դրամը 'ի ձեռք բերել . որոց Պոմպայի տեղական կառավարութիւնը տիրացած էր 'ի նոյն ոչ սակաւ ներդրեանց և գրծուարութեանց , յիշեալ գերա . առաջ քահանայն , վերջապէս յաջողեցաւ 'ի վե՛լէ՛հիւրի հանգուցեալ ժողովարարին ստացումքը՝ հանդերձ հաշուեցուցական ստանալ , որոց գումարն 104 անդլիական լիւա է : Գերա . տէր Զովհաննէս խաղիւսն առաջ քահանայն յիշեալ 104 անդլիական լիւայից գումարը , փոխանակողով մի՝ վճարելի Ընդլիոյ պանդայէն , յուրաքանչեւ յատուկ նամակաւ միով և ձեռամբ մերով առ ամենա . Տէր Սիւրբ Ս . Պատրարքն Կ . Պօլսոյ , որ հաճեցաւ յանցելում շաբաթու յուղարկել մեզ ընկալալի մի վասն յիշեալ փոխանակողոյն 'ի միա , մասն ինչս առաքողին նորա 'ի Հնդկաստանն :

Ի հաւատարիմ աղբիւրէ կըլսեմք թէ մինչև ցայսօր , որ վեց ամիսն անցեալ է յորմէ հետէ վերոյիշեալ 104 անդլիական լիւան յուղարկեցաւ յազգային Պատրիարքարանն Կ . Պօլսոյ , մինչև ցայսօր , կըսեմք պատասխան չէ գրուեր զնոյն գումարն առաքողին 'ի միամտութիւն իւր . թնղոր շնորհակալութեան իրաւունք ևս ունի :

Կ . Պօլսոյ ազգային պատրիարքարանին այս ոչ քաղաքավար անհոգ ընթացքը՝ ցաւալի և միանգամայն զարմացման արժանի է . քանզի անշուշտ 'ի պատասխանէ զրաբայ ծագած չէ . . . :

Ըշաւուայ խմբագիր-տնօրէնը՝ գիտես թէ գուշակելով այս զանցառութիւնն , հոգ տարաւ 'ի ժամանակին ընկալալի մի առնուլ վասն ընդունելութեան նամակին յորում պարունակեալ էր 134 անդլիական լիւայից փոխանակողիւրը . ապա թէ ոչ՝ դժուար կացութեան մէջ պիտի գտնուէր թէ՛ ազգասէր առաքողն նոյն գումարոյն և թէ՛ Ըշաւուայ խմբագիր տնօրէնն որոյ ձեռամբ յիշեալ նամակն յուղարկեցաւ յազգային Պատրիարքարանն :

Բէրայի ազգային գերեզմանատան խնդրոյ յաջող վախճանին նկատմամբ՝ ամենայն Հայոց վեհափառ կաթողիկոսն հետեւեալ կոնդակն յուղարկած է 'ի կոստանդնուպոլիս :

«Գերոյ ծառայ Քրիստոսի և անհասանելի կամօքն Ստուծոյ եպիսկոպոսապետ և կաթողիկոս ամենայն Հայոց՝ ծայրագոյն Պատրիարք համագական նախամեծար աթոռոյ Սրբապետեան Ստաւրակիան մոլոցիկեղեցւոյ սրբոյ կաթողիկէ Էմմիանին . գերա . Պատրիարքի Հայոց Կ . Պօլսոյ հոգեգոծ Միլտիլ Ս . արքեպիսկոպոս

սի խորհրդանշանն է խառն ժողովոյ Աստուածատուր և ազգա-
սիր անդամոց հաւատարմութիւնը մայր Աթոռոյ և մեր
ողջոյն և օրհնութիւնն :

Յերկոտառան Յունկար ամառը գրեալ նամակ Զեր որ
վասն գործոց զերեզմանաւորան թերալի ուրախ արար
զսիրտ մեր և զհոգի . զի հաճութեամբ ընկալեալ օգոտս .
կայսեր օսմանեան պետութեան զաղերստաւորան բողո-
քազիր կրօնաւոր եկեղեցական դատու մայրաքաղաքիդ
ի զիմաց համայն հայազնիւց , հրաման արձակեալ է ան-
բռնաբարելի կայսրուհեան զգերեզմանաւորան զնն զնկազմ-
կանութիւնն Հայոց ի դարձուր ժամանակաց :

Գոչ եմք զարդարակորով խնամոց օգոտաւ . կայսեր
առ սիրելի ժողովուրդն մեր , և օրհնարան առ Աստուած
սակա երկարելոյ զանգիւն կեանս Նորին և պահպանելոյ ի
բարբորութեանն :

Օրհնեմք լիաշուք ըրեանով և սրտիւ և զմեզ և զհա-
մայն զաստ եկեղեցականաց և աշխարհականաց , որ զի-
տացայր պաշտպանել արիւթեամբ և պահպանել զիրա-
ւուն և զնկազմական ստացուածս եկեղեցւոյ մերոյ և Ազ-
գի , և յաներկմիտս կամիմք միտալ , զի յարասն և անդու-
նանք ձերովք յաշուղեմիք . հրովարտակաւ ընդունել
զարմանն օգոտս . Սուրբանին , զի մի յետ ժամանակոց
վերսան յուզեցի այդ խնդիր :

Ընթերցար և զգրութիւնն թուագրեալ ի վերջաւան
դէկտեմբերի անցելոյ ամի , որով յայտնէիք զդոճունա-
կութիւն զտնօրէնութեանց մերոց վասն զուսմարացն ժո-
ղովոց յանուն Բերայի հրկիզելոց , և զնորոգ ընտրու-
թիւն և հաստատութիւն ժողովական սիրելեաց մերոց
ի պաշտօնավարութիւն ըստ Ազգային Մահաճաղութեան
Հայոց Տոմարատանն :

Աւստի ջերմեանդն սրտիւ մողթեմք ի Տեառնէ հե-
ղու զաւատարմութիւն շնորհս երկնային պարգեւացն իւրոց
յեկեղեցական և յաշխարհական ժողովականոց , և յա-
մենայն զօրովիզն լինել Զեզ և յաշուղեմ զազգոգուտ
ձեռնարկ Զեր , որպէսզի կարող լիջիք պարգեւս երե-
ւի առաջի Աստուծոյ և մարդկան ի նոր պաշտաման Զե-
րում և ընդունել վարձս բարեաց յիրկոյն կեանս :

Ողջ լեւուք ի խնամս Տեառն :
Ի 1 Փետր . 1873 (ստորագրութիւն)
և Հայոց ՈՅԻԲ . Գեորգ Գ . կաթողիկոս
ի Ս . Էմմանուէլ : ամենայն Հայոց :

Ողջամիտ հաւատարմութիւնն անշուշտ ուրախ սրտիւ
պիտի կարողայ այս կոնգրակը , որ իւր գրաբար պարզ ոճո-
վն հայրապետական վերջութիւն մի կը պարունակէ և
միանգամայն մեր գրաբար գեղեցիկ լեզուին կենդանու-
թիւնն հաստատուն կը պահէ :

Քանի Ս . Երուսաղէմի և Կ . Պօլսոյ Պատրիարքա-
րաններն՝ իրենց կոնգրակներն և պաշտօնական նամակ-
ներն՝ որ և է պատճառաւոր կամ սխալ ըմբռնաւ , աշ-
խարհաբար գրելու ազգամիտ սովորութիւնն ընդունե-
լով , զգալիաբար արգէն կրամով դարձուցանեալ են զմեր
զրարար ընտիր լեզուն , որոյ զկենդանութիւնն աղգասիր
ժողովուրդն երբեմն երբեմն ելլեմ Ս . Էմմանուէլն հա-
ւալ կոնգրակայ մէջ միայն կը տեսնէ և նոյն իսկ գրաբար
լեզուն լեւու կարողաւ , մասնաւոր փառաբանք կը կար-
դայ զայնոսկի և ոչ սակաւ կը միմիկարուի :

Կ . Պօլսոյ ազգային խառն ժողովոյն անցեալ ամ-
սոյ 19ին ըրած նստին մէջ՝ բաւական խօսակցութիւն
ներ եղած են մեր առաջնորդական խնդրոյն նկատ-
մամբ . զորս Գեորգ լրագիրը հետեւեալ կերպիւ յա-
ռաջ կը ըրեր :

« Պատրիարքական փոխանորդ գերապատիւ տէր
Սիրան Հայրն » ի զիմաց գերա . խորէն Ս . Երե-
վանոյն « Կարպէյեան , ծանօտեցր է թէ Գեորգ
նոյն առաջնորդական պաշտօնը կը դուրսի , եթէ Պէ-
շիմաշի քարոզչութեան հոյն ալ իւր վրայ մնայ ըստ
խնդրանց պատուարժան թաղեցոյց , յօդովը չէ ըն-
դունել այս յայտարարութիւնը , և որոշեմ է գրեւ
առ մեծարդոյ խորհուրդն Պէշիմաշի , թէ միշտ
քարոզչութեան և առաջնորդութեան պաշտօն-
ները մէկ անձի վրայ տրուած ըլլալուն օրինակը
չկայ , և թէ պատրիարքարանը ի վերջի Երաջնորդ
կը ձանձաղ զգրու . Կարպէյեան :

« Ժողովոյն այս որոշումն ի պաշտօնէ հաղորդուեր
է » գրա . Կարպէյեանի համար Գեորգիայէն եկող
հրաւիրակայ մէկուն , որ այն միջոցին ի Պատրիար-
քարան կը գտնուէր .

Կ . Պօլսոյ Պատրիարքարանը՝ եթէ Գեորգ լրա-
ցոյց դրած չիլտ է , զգրեա . խորէն Երեւանոյն
Գեորգիայէն Երաջնորդ կը ձանձաղէ եղեր , իսկ Պէշի-
մաշի առաջնորդն բաւական է ի պարտաւորել զՆորին

Արքայնութիւնն , որ զայ ի քաղաքս՝ առաջնորդա-
կան պաշտօնիւ . դարձեալ նոյն ձանձաղմբ բաւական
է ի համոզել զՀայ զիւրազգած հասարակութիւնն
Գեորգիայ , որ սիրով ընդունի զնորընտիր Երաջ-
նորդ իւր , երբ նորա վարանական ընթացքը վշտալի
տպաւորութիւն մի ըրած է իւր վերայ :

Գալով հրաւիրակայ մէկուն՝ զոր կը յիշէ Փեշիմ-
աշի տեղեկութեանց նայելով , նա ազգային պաշտ-
նական կերպարանք մի չունի յորմէ հետէ իւր ընկեր-
ներն միկնեցան ի Կ . Պօլսոյ . ուստի իւրեւ մասնա-
ւոր անձ մի՛ կընայ մեալ ի Կ . Պօլսոյ որչափ ժամա-
նակ որ կուզէ , բայց հրաւիրակի պաշտօն չունի :

Կանոնաւոր և վայելուչ գրութեան պատմութիւնը ու-
տեսութիւնը (l'histoire et la théorie de la calligraphie)
հանգրծ զանազան ծանօթութիւններով , յաւելուածնե-
րով և զրաւեզմաների ու անատմիկական ստուերադրե-
րով : Գործ Մ . Մ . Միսնապեանց :
Ս . Պետերբուրգ , 1872 , Տաճալ , էջ 234 :

ՆԻԹԵՐԻ ՑՍՆԿԸ ԵՁ

ԳԼ . 1 . Կանոնաւոր և վայելուչ գրութեան
գրութիւնը մինչև 1867-րդ դարու վերջը և տե-
ղեկութիւնը Հայ տպագրութեան մասին . (3—8) 4—14

ԳԼ . 2 . Այս գրութեան զարգանալը 18-րդ
դարու վերջին մինչև 1823 թուականը . 14—19

ԳԼ . 3 . Սորա դաստիարակութիւնը մինչև
կարստեղը . 19—22

ԳԼ . 4 . Կարստեղի և նորան հետեւողների
դաստիարակութեան ձևը . 22—26

ԳԼ . 5 . Սմանակով գրելու ուսուցանելը և
մարմնամարդութեան վերաբերեալ գրադիտու-
թիւնը (էջ 37, 59—62 և 122) . 26—41

ԳԼ . 6 . Հոգեմանի եղանակը . 41—43

ԳԼ . 7 . Դաստիարակութեան հիմնա . կանոնները 44—52

ԳԼ . 8 . Ուսանողների և ուսուցիչների պա-
րագրանց կերպը և յարաբերութիւնը (248) 53—83

ԳԼ . 9 . Հայ գրութեան պատմութիւնը , ու-
պագիր (83, 249) բուն երկաթագիր , միջին եր-
կաթագիր կամ միջագիր , նոսրագիր , չափաւոր ,
նրբագիր , զրամագիր , կոնգրակագիր , փառա-
գիր , փակագիր և վարազագիր . 83—106

Մեր աշխատութեան հիմունքը և կերպը (249) 107—124

ԳԼ . 10 . Գրողական գրաւեզմաները , նո-
յն նատարանները , ստուերադրերը և գրագի-
տութիւնը (124—144, 149—150, 249) 125—144
Գրողայ . առողջարարութիւն (193, 250, 251) 144—150

Յաւելուած Ա .
Սովորութիւնների նշանակութիւնը դաս-
տիարակութեան գործի մէջ . 150—178

Յաւելուած Բ .
Չանաղան թանաքներ լինելու տարազներ
և համառոտ տեխնիկական բառարան . 178—189

Յաւելուած Գ .
Անտառների ստիպողական հարկաւորութիւնը 190—196

Յաւելուած Դ .
Յաւաջարանութեան և վերջարանութեան
տեղ և հայերէն բառագրութեան գրագիտու-
թիւնը (208—216) 196—224

Յաւելուած Ե .
Անատմիկական ստուերադրեր (224—1—
46—225) և համառոտ բառարան . 222—248

Այս տպագրութեան քանի մի էջերի պա-
կատորդի յոտմը . 248—251

Նկատած վրիպակների ցուցակը . 252

Նիւթերի ցանկը . 253—254

Գիտն է 7 Փրանք , Կ . Պօլսոյ գրաւաճառ խրիս-
տիան Թատի մօտ , Պէրա , Հազգոյութիւնի պատաճ (անց)
Թի 32 , Christian Roth, librairie étrangère, Cons-
tantinople, grande Rue de Péra, passage Hazopulo,
No 32 . Կոյն գրաւաճառի մօտ կը գտնուի Մ . Մ .
Միսնապեանցի միւս տպագրութիւնները ևս , որոնց
ձախտադրերը և գիտնը հրատարակեալ են տղան
ձինն ներկայ 1873 ամին յայտարարութեանը մէջ :

Ս . Էմմանուէլ Երաջնորդ տեսակին Մարտ ամսա-
դրոյն մէջ հետեւեալներն կը կարդամք .

ՀԵՆԳ ՈՐԴԵՐԻՄ
Նորնախնջեանաբնակ մեր սիրելի և բարեպաշտ աղ-
գայինք , որք աղբոգուտ գործոց և ջանից մէջ նախըն-
թաց հանդիսանալոյ փառք ժառանգելոյ միջոցայ յաղ-
թանակը վայելելոյ համար խրեանց բարի նախանձը և
ողեւաւ եռանքը յաւէտ արդեաւոր հաջակած են , մայր

Աթոռոյ նորախորոյ ձեռնարանի շնորհեան աւարտ-
ման մերձ լինելն և սուղ մի ջնջում՝ բացուելոյ նպատակ
տուութիւնը լաւ , և մասնաւոր վերջա . Հայրապետի
հրաւիրանց և յորդորանց կոնգրակն շնորհեալ և ու-
գեղեղեալ , յատկապէս տեղ ոյն համայն հայազնեայ հա-
սարակութեան ի զիմաց կանոնադրեալ պատգամաւոր
ներով , քաղաքական վարչութեան խորհրդարանի ան-
դամներով և ընդ նախագահութեամբ քաղաքագիրն
մեծա . Գեորգ Խոջայեանցի , ընդհանուր ժողով կը կազ-
մեն , ինչպէս յիշեալ քաղաքագրութեան փութակել եր հա-
ղորդել վերջա . Հայրապետի մերում , և օրհնաւոր եղա-
նակաւ անօրինել են Ս . Էմմանուէլն ձեռնարանի մէջ հինգ
որդեգրայ ծախքը տարեկան մի հազար 500 սուրբի ամ
ըստ ամէ նուիրել :

Աւստի վերջա . Հայրապետն շնորհակալութեան և օրհ-
նութեան կոնգրակ ու գրել :

Նորնախնջեանաբնակ մերոյնեայ նպակին շնորհ
բարեգործութիւնն արդարեւ արժանի ինչպէս միւր , նոյն
պէս համայն ազգիս խորին շնորհակալութեանց , միան-
գամայն կանգնալով , զի նոյնա նպակին վեճմ և եկեղեցա-
չէն գործն այլոց քաղաքային և տեղեայ մերազնեայ բա-
րենախանձ օրինակ և խրատոյն ներգործէ , որպէսզի
վերջա . Հայրապետ մեր յոյնի ձեռնարանի տարեկան
ծախսոց զոնն կէսը աղգայնոց նպատակի , և մնացեալն
ևս սյւ աղբիւրներէ ապահովել :

ԹԵՄԱ . ԳԵՐԱՆՈՅ ՑՍՍՏՐԱՍԻՆ

Աստուածայն վիճակն մինչև ցարդ շուներ յատկ
թեմական գալանաց , ուր Հայ մանկունք կարող լինին
ըստ արժանեայ կատարելագործել մայրենի լեզուն և
կարեւոր այլ գիտութիւններ , և ի ժամանակին եկեղեցեայ
համար արժանաւոր պաշտօնեայք պատրաստուի :

Գոչ եմք դերա . Առաջնորդ Գեորգ սրբազան արքե-
պիսկոպոս Վահագնեանցին , որ խորին ուղադրութիւն
դարձնելով Աստուածայն և վիճակին նպակին զգալի ,
և կենսական անհրաժեշտ կարօտութեան , ևս ժողովըր-
դեան բուն եռանդին և ջանքերին օգնորեալ , հոգեւոր
զարդոցայ հոգաբարձութեան հետ ի միասին կարեւոր
պատրաստութիւնը կը տեսնեն թեմա . Գարանոց բա-
նալոյ համար , և ներկայ ամսոյ մէջ կարեւոր հրահանգ-
ները և ծրագրերը փութակել կին վերջա . Հայրապետի
մերում ներկայանել , զորս Նորին Սրբութիւն կոնգրա-
կաւն վաւերացնելով , վերադարձոց . և անշուշտ մեք ,
զի սուղ միջոցում կը ընդունի թեմա . գարանոց , և փա-
նոնաւոր ընթացք կանուտ և աղբոգուտ տրոյնք կըն-
ծայէ ի վստիմատութիւն եկեղեցոյ և ի յառաջալիմու-
թիւն որդեայ Հայաստանեայ :

ՆՈՒԷՐ ՄԵԾՍ . ՍԵՐՈՒՆԱՐԵՍԱՆՅԱ

Նորնախնջեանցի մեծա . Առաջել Թորոսեան թ .
Սքոշնարեանց , 300 սուրբի ի նպատակ սիրտից ձեռնա-
րանի , և 200 սուրբի , տպարանի մայր Աթոռոյ , ամեն
500 սուրբի նուիրել :

Կրօնական յիշեալ բարեպաշտ անձի եռանդը , հրա-
պարակաւ շնորհակալութիւն մատուցանելով նմին :

ՄԱՀԱԳՈՅԺԲ

Այս շարաթ տխուր և սգալի աւուրց շարունակու-
թիւն մի եղաւ քաղաքին դերազգայն Հայոց համար .
Երկուշաբթի օրը՝ հեռագիրն գուժեց մեզ ի Կ .
Պօլսոյ զյանկարծազաս մահն վեր . Պօլսոյ Պէշիմ-
աշի , որ ահագին կաթուածոյ հարուածով մի-
առ Աստուած փոխեցաւ ի հասակի 58 ամաց : Հա-
ղուցեալն ուրպէս յայտնի է , կաթուած Հայոց մեծա-
հարուստ զխաւորներէն մին էր ուսեղանաւոր օգոս-
տա . Վալիտէ Ուլլախան : Ընդայն այս անակն-
կալ մեծ կորուստը յայժմ վշտալի տպաւորութիւն մի
ըրաւ քաղաքին մէջ . ուր լուսահոգի մարդասէր
Պէշիմ անպակաս կուգար և ուր ոչ սակաւ բարեկամներ
և ծանօթներ ունէր :

— Կոյն օրն տիկին Կիւլա Միրզեան , որ մեծա .
Մարկոսեան Գանիէլ աղային դուստրն է , իւր
մահականացու ընթացքն կը թեց ի ծաղիկ հասակի իւ-
րում : Խեղցի , ուսումնական և բարեմիտ , յիշեալ
զժաղդ տիկինն զոչ եղաւ անբուժելի հիւանդութիւն

մը, որով կը տարապէր բաւական ժամանակէ հետեւ ի կական սրտի իւրայնաց :

Հանգուցելոյն յոգարկութեամբ արտաբերուող հանգէսն յոյժ փառաւոր եղաւ . յորում ներկայ կը պատուէին , բաց ի բազում երեւելի անձնաց (Ռուսիոյ) , Հոլանտիոյ , Հելլետայի , Տանիմարքայի և Շուէտի հիւպատոսք :

— Զորեքշարթի օրն ևս ուրիշ փառաւոր յուզար . կատարութեան արտաբերուող հանգէս մի կատարեցաւ . որով ի հողատպանի աւանդեցաւ Շուէտի տիկինն , ըսակից մեծա . Յակար աղայի Ս . Մերկերեան , որ առնակեալ ցաւալի մահաւմբ առ Լստուած փոխեցաւ իւր ծաղիկ հասակին մէջ :

Հետեւեալ օրն՝ հանգուցելոյն զըքանչն ևս , այսինքն Մերկերեան Յակար աղային մայրն՝ որ ժամանակէ մը ի վեր հիւանդ էր , հանգեաւ ի Տէր :

Ի ՍԳՈՒԼԻ ՄԱՀ

Առաքինութեայ Հարսին իմոյ տիկինն Կիւրա Ս . Միրզայի :

Եղևակ հիւրան կրկին ամաց ի շրջան , Երբեակ կորուստը խոց կարեւոր թուին զիս . Եղբայր , և քոյր , և արդ իմ Հարսն անմահ Զհետ միմեանց թաւան ի գոգ անմահաց :

Թուեալ կիւրա , թուեալ ի մէջ վաղ ընդ վոյթ .

Սկսող կարեւոր յարեւելիս ալետանջ

Ընդ դաւան կորուստ առաքինի սուրբ սիրոյդ

Բեկաւ ի սպառ , հարեալ վշտացն ի ժանեաց :

Հողիւ բացեալ զաչա ընդ ժմաստ խոց բազդին՝

Երբեք իւր գոլ երջանիկ յաշարսնի ,

Հողիւ ծանեալ սէր ի սիրել կաթ ոգին՝

Եւ բազդ նակիկն ևհար զքեզ չեւտակի :

Ամուսնացեալ ընդ սիրելոյդ , ո՛հ զերկեւ մ՝

Հողիւ վարեալ կեանս բարեբաւտ ընդ նմին ,

Բաժանեցաւ ո՛հ նա ի բնն տարածամ՝

Թողեալ սրտիդ վշտ և թախիծ դա՛նք բաժին :

Ընդ այս և եթ , աղիողորմ այս կորուստ

Կեանք և աշխարհ բանտ թուեցան թախտոյից ,

Յօրէ անտի դու հայցեցիր ի վերուստ

Գոյ ամուսնոյդ զերեղմանին զուգակց :

Անունն էր վարդ և վիթխալ զերթ մի վարդ՝

Արագ քան զվարդն ևհատ զվարդին ասպարեզ ,

Վաղորդայնի յուսով լցեալ էր զուտրթ .

Այլ թարաւալ ո՛հ զերկունքն իւր չեւտեա :

Իրբե ակի դու վորձեցար ի բովի ,

Բազդ ակոյեան քեզ կանգնեցաւ ի պայրար .

Այլ սիրտ քո սուրբ աստիճանի և արի

Անպարտելի եկաց ընդդէմ մինչ ի սպառ :

Թէ և մահուան զբեզ ևհար զերանդին՝

Առաքինի այլ պերճ ձըրկոյ յիշատակ

Զերթ մի ասանդ նուիրական և տնգին

Կայցէ ի սիրտ իմ ո՛հ յուսով ի քանդակ :

Անհամեմատ բարեալդ առ իս Ո՛ կիւրա ,

Զինչ փոխարէն զինչ հատուցի տրտուր՝

Ոչինչ , եղբ , ոչինչ և այս իսկ ահա

Խոցէ զսիրտ իմ զերթ սուսեր սայրասուր :

Այլ դու գիտես քանի աղօթս վերարձակ

Աս Առաքինն ևս յլէի ջերմեանդ

Խնայել կեանց գ . չեղին աղօթքս ընդունակ

Ոչ հաւատայ մեզայնքանի սուրբ ասանդ :

Գազարեային ո՛հ մի երբեք իմ աչաց

Յօղք ուղղել զգամբարանդ արամագին ,

Եւ յիշատակ չեւցէ՝ երբեք յիմ մտաց

Մինչ ժամանկն իմում առ ձեզ կաթ ոգին :

Պ . Կլան Միրզա :

ՁԱՆԱՁԱՆ ԼԱԻՐԻՔ

Զմիւռնիա , 3 Մայիս :

Գրեթէ ի տասնհինգ աւուրց հետէ հարաւային օդը կը տրեւէ և 1—2 օր ընդհատութեամբ , անձրեւ կուղայ . որոյ շարունակութիւնն փաստակար կրնայ լինել երկրագործութեան . որովհետեւ բաւականէն աւելի անձրեւ եկաւ :

— Ընցեալ կիրակի օրը մօտիւ Պօտէ գաղղիացի օգտնացն՝ օգտաւորիկ զմտով համարձաւ յարտէն ինչպիսի կոչում հրապարակական պարտեզէն ուր շատ բազմութիւն ժողովուած էին , և հետզհետէ բարձրանալով անյայտ եղաւ : Ետքէն իմացուեցաւ որ առնայն հանդարտութեամբ իջեր է Հալքաբունար

կոչում ընտելին քով . որ ժամու մը չափ հետո է իւր մեկնած տեղէն :

— Զուգակէն խիստ ցնուել լուր մի հաստ աղցեալ շարժու : Մեծ նաւակ մի , յորում 25 չափ Լնա . տուցի Հայ ուխտաւորք և 5—6 հրեայ վաճառականք կը պտնուէին , իրոյսց շոգի նաւը երթալու ժամանակը քնկրեմ է ի բռնութեան ալեաց , և նաւակին մէջ զանազան զբեթէ կէսն խղզուեալ է : Կրհաւատեն թէ նաւակին մէջ զանազան հրեայ մէկուն պայտուսակին (հէյպէ) մէջ 2000 ոսկի լինելով և նաւակավոր ֆէլ . լահէրն զնոյն պայտուսակն իւրացնել ուղեւով , զնաւակին դիմամբ ընկնէր են : Ի սաճնուս նայելով՝ Զուգակէ կատարութեանը՝ զյիշեալ ֆէլահներն ձեռք ձգեր և բանտարկէր է :

— Կայսերական հրովաքտակա հետեւեալ փոփոխութիւններն տեղի ունեցան .

Հասարակաց կրթութեան տեսուչ վսեմա . Ռուշիա փաշան՝ արտաքին գործոց պաշտօնէյ առնուանեցաւ :

Իշվաքի վերաւտեսչ վսեմա . Խուրշիա փաշան՝ Մեծ—Լապարգոսի խորհրդական անուանեցաւ , և

Իշվաքի վերաւտեսչութիւնն վսեմա . Քեմալ փաշային յանձնուեցաւ : Եւրամից նախորդ պաշտօնէյ վսեմ . Ստամբ փաշան՝ անուղղակի տուրք տեսուչ կարգեցաւ :

Վսեմա . Գապուշի փաշան՝ որ երբեմն առեւտրական գործոց տեսուչ էր , օսմանեան գեպտան անուանեցաւ ի Վէննա :

Ս . Վսեմութիւնն , ինչպէս նաեւ Քեմալ փաշային խորհրդակցութեան վսեմա . Քեմալ փաշան , իրենց մօտաւոր ուղեւորութեանն առթիւ պատիւ ունեցան օգոստոս փաշան Նիկայանալու :

— Կըհաստատեն թէ բարձրա . Խըրաֆէ՝ ժամանակէ մը ի վեր 61 ուսանող արապներ , յուզարկած է յիշուող , ուր զանազան զիտութիւններ ուսանելէ ետեւ պիտի վերադարձան յիշուող :

Ի յիշեալ ուսանողաց 34 հոգին ի Գաղղիա կը պտնուէին , 13ն յիշուող , 12ն յիշուող և 2ն յիշուող :

— Կըլսեմք թէ Կորին Բարձրութիւնն 15,000 լիւայի գներէ զմովեկերեայ ապարանքն Կիրիւլի Մուստաֆա փաշային , որ ի Կ . Պօլիս Պաշարի վերայ Լափիկէ կոչուած զիւղն է :

— Օգոստոս փաշան Մուլմանը Մեհմետէ կարգին առաջին ատիճանի ականակու շքանշանը շնորհեց մեծ ծովագետ բարձրագոյն Ռիզա փաշային :

— Հանգուցեալ Մուրեան Պօղոս—Պէյին որդին վսեմա . (յնիկ Պէյն) օգոստոս . Վալիսէ Մուլմանին սեղանաւոր անուանեցաւ : Կըսուի թէ հանգուցեւոյն հարստութիւնը 800,000 լիւայի կը հասնի :

— Օգոստոս փաշան Մուլմանը հաճեցաւ Լստրիոյ Լալայի բնակութեան նախագահին՝ Մեհմետէ կարգին առաջին ատիճանի շքանշանը շնորհելու . նմանապէս յիշեալ ընկերութեան Վեօթեմեհէր գործակալին՝ Նոյն կարգին շնորհող ատիճանի շքանշանը :

— Կ . Պօլսոյ Մ . Էլ—Է օրադրոյն Լալիլի 28 թուոյն մէջ երկար նամակ մի կարգայնիք , ուղղեալ ի գերա . Խորէն եպիսկոպոսէ առ ամենապատիւ Խորմեան Պատրիարք հայրն :

Լալայի նամակը՝ զոր մտադիր եմք լրացոյց յաջորդ թուով հրատարակել , պարզ կերպիւ կը բացատրէ ըզգժուարութիւններն և անյաջող եղբն առաջնորդական խնդրոյն Զ . Պօլսոյ , Գաժուարութիւնք՝ որոց պատասխանատուութիւնն ամենա . սրբազան Պատրիարքին վերայ կը թողու :

Բայց մեք՝ Մ . Էլ—Է հետ կը դարձեմք թէ Կ . Էրին Սրբազնութեան՝ ինչպէս նաեւ Խորէն սրբազանին յայտնի և անյայտ թշնամաց հնարքն մեծ ներգործութիւն ունեցան , վիճակիս առաջնորդական խնդրոյն այսպիսի ձախորդ վախճանին վերայ :

— Վէնայէն հասած հեռագրական վերջին լուրերն ստեղծ կը հանեն քուրդային երեւան ելլելն ի յիշեալ մայրաքաղաք . զոր Կ . Պօլսոյ լրացելք հրատարակեալ էին : Վէնայի մէջ բազմութիւն սնանկութիւնք եղան . որոց պատճառաւ փառսներն խիստ ծանր են :

— Մայիսի 1—13էն Լստանէն հասած հեռագրի մի կը յայտնէ թէ Տէլէ Թէլէֆոն օրագիրն՝ առանց ամաթուոյ հեռագիր մի կը հրատարակէ ծանուցանել լով թէ Բիւլա մայրաքաղաքն անձնատուր եղեալ է Ռուսաց :

— Հոռն Մայիսի 2—14 ամսաթուով կը հետգրեն թէ Պապին հիւանդութիւնն ծանրացաւ և Կ . Սրբազնութիւնն վտանգաւոր վիճակի մէջ կը պտնուէին Զիշեալ մայրաքաղաքին մէջ շուր խոզութիւնք և

անկարգութիւնք տեղի ունեցան :

— Հոռն Մայիսի 1—13էն կիւմանար թէ կառավարութիւնն արգելաւ ուղեւով զգումաւորն հրապարակական ժողովոյ մի (միթինկ) , որոյ նպատակն էր խնդրել զՋնալի կրօնական միաբանութեանց , ժողովուրդը մեծ բազմութեամբ հաւաքուեցաւ ի զանազան կողմանս յիշեալ մայրաքաղաքին : Խորձաւորներն քանի մը անգամ խոչընդոյ յայտարարութիւններ ըրին . և թաղաւորական զօրագրերն՝ ըստ սովորութեան . զինի հրաւիրելոյ գնոսա որ քաշուին տեղերնին երթան , սկսան հրացան արձակել ապստամբաց վերայ , սրբ հրացանաւ պատասխանեցին :

— Կըսուի թէ Պաշինոյ նախորդ թաղուհոյն որդին Տան Լաֆոնս արքայազուն իշխանն՝ Մոնթանիէլ քսին աղջկան հետ պիտի նշանուի , որոյ ըմակից՝ Պաշինոյ նախորդ (նաղուհոյն) քոյրն է , 20 միլիոն ֆրանք օժիտ պիտի տայ իւր գոտերը :

— Օգոստոս փաշան Կիլիսի կայսրն ընկաւա ի ձեռաց օգոստոս . կայսեր Ռուսաց ի Քեդէրսպակի՝ իբրեւ ընծայ բորեաւ դալստեան , պատուոյ սուր մի՝ հանդերսըրոյն Գեորգիայ կարգին խաչի և Երկաթեայ խաչի «վասն արժանանութեան» : Ինծայեալ պատուոյ օրոյն վերայ հետեւեալ բառն զմարտալէ . Ի քս . Զուլիւնն :

— Հնդկաստանի Պէնկալա դատուն մէջ , որ անգղիացեաց ձեռքն է , ուսմանց և դատարանականութեան յառաջադիմութեան աղիւնքն եղած է հիմնադրու . թիւն աղային թատրոնի մը . ուր բնիկ դաւառական լեզուաւ դանդաւ կատակերգութիւններ կը խաղցունին Զիշեալ աղային թատրոնը՝ եւրոպական սովորութեանց ներածութիւն մըն է , Հնդկաց թատրոնական զբաղիտութեան վերայ յարմարեալ :

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Զանազան անանկութեանց ու Եւրոպայէն հասած ձախորդ լրոց պատճառաւ , առեւտուրինս մեծ հաղաթաւութեան մէջ կը պտնուի :

Բամպակը քիչ մի հաստատուն է և այս շաբթու 1350 հակի չափ վաճառեցաւ : Մեքենայով մաքրուած բամպակին գինն 420—430 դուրուշ է կենդինան , Զբըրքը՝ 400 և Լաւանն 360 :

Եփօնն առայժմ չուղուի և անուանական գինքն են 180—178 դուրուշ հասարակը , 183—180 Գա . բահիսարը , և 185 դուրուշ չէքին՝ Ուշաքինը :

Փայլամաւոր կուզուի միշտ . 700 կենդինար Մե . ցանա տեսակէն վաճառեցաւ 131 դուրուշն :

Քեդէրսպակի , Քէհրին , և ուրիշ ապրանքներն մեծի հանգարտութեան գտանին :

ԿԵՆՈՒՅՈՒՄ

ԳՐԱՐԱՍՏԱՆԻ ԶԱՄԱՆԻՆ ԵՄԻՍՏՈՎԱՆԱԵՐԸ

Ամբիւս Միսէ գաղղիացի երեւելի բանաստեղծին այս քննարկ վեպն , զոր մեծա . Գրիգոր Զիլիկիսեան բարգմանած է ի գաղղիարեկէ ի Հայ աշխարհիկ վեպու , բաղկացեալ պիտի լինի երկու հատորներէ . որոց առաջինն արդէն հրատարակեցաւ ի Տեղեան տպարանն քաղաքիս , եւ ծածկ 165 էրես է :

Այս աշխատասիրութեան նպատակն է մարկային բազմաթիւ մուրեքանց եւ քննարկին զանազան հիւանդութեանց պատճառներն , ծնունդն , ամեն հանգամանքը խուզարկել , հետեւութիւններն ցոյց տալ , եւ քննարկին վարձատրին անպոքայի կարոցով ամեն վեր խառնել , պոռնագներու համար նոյն հիւանդութեանց եւ նոյն վիրաց երթարկեալներն :

Մեր այս գրուածքն խիստ անկատար կերպիւ կը հասկցուի այս նոր հրատարակեալ գրոյն օգտակարութիւնն . զոր կատարելապէս և իրօք իմանալու համար հարկ է ծայրէ ի ծայր ուշադրութեամբ ընթերցուիլ զոյն : Կըլմանուի ի Կ . Պօլսոյ Զ . Գալմաթեան գրանցը եւ աստ՝ ի Տեղեան տպարանն : Մեկ հատորին գինն է դուրուշ 12 . երկու հատորը մեկտեղ 20 դուրուշ :

Խմբագիր—տէր լրագրոյս ,

Գ . Էլ—Է Գ . Պալլապալէն :

Ի ՏԳՐԱՍՏԱՆԻ ԱՐԵՎԷԼԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԱՐԱՍՏԱՆԻ